Datini, obiceiuri și folclor în Codrii Orheiului: caracterul și viața spirituală a populației reflectate în literatura interbelică

Sergiu Suvac[1]

Rezumat: Asupra românilor din Basarabia s-a scris mult, că au avut de suferit de pe urma avalanșei de neamuri străine, care în decursul timpului au năvălit în aceste părți și nici stăpânirea rusească nu le-a împrumutat altceva decât îndoiala, timiditatea, rezerva și neîncrederea față de tot ce-i străin. În articolul de față vom aborda subiecte etnologice ale codrenilor, reflectând datini, obiceiuri, folclor, gospodăria și portul popular. Literatura interbelică îi prezintă pe locuitorii teritoriilor Codrilor Basarabiei ca fiind veseli din fire și foarte ospitalieri, cuviincioși față de alții și față de ai săi. Țăranii sunt mândri și darnici la solemnități familiare, nunți, botezuri etc., sunt iubitori de gospodărie și le place să aibă cel mai bun ogor și cât mai multe vite de toate soiurile. Vara, la lucru, mulți dintre dânșii umblă fără încălțăminte, în zile de sărbătoare însă, sau când se duc la târg ori participă la vreo solemnitate, se îmbracă cu haine închise de stofă și se încalță cu cizme înalte la turetci și bătute cu cuie la tălpi. Iarna poartă haine căptușite cu blană de oaie. Casele codrenilor sunt făcute pe postament ridicat, așa că întotdeauna urci scări cu mai multe sau mai puține trepte, ca să pătrunzi în locuință, înăuntru este la mijloc o tindă, care desparte două sau patru camere pe dreapta și pe stânga. În fața casei și pe laturi este prispa sau cerdacul, larg și acoperit cu streașină, care se prelungește în față. Pereții sunt văruiți cu alb sinilit într-o fină nuanță albăstrie, peste care uneori se fac flori pe la uși și ferestre.
Cuvinte cheie: tradiții; obiceiuri; folclor; sărbătoare; Orhei.

Customs, traditions, and folklore in the Codrii Orheiului: The character and spiritual life of the population reflected in interwar literature. Extensive writings have documented the hardships endured by the Romanians of Bessarabia due to the influx of foreign ethnic groups that, over time, invaded these lands. The Russian rule imparted nothing but doubt, timidity, reserve, and distrust towards all things foreign. In this article, we will explore ethnological aspects of the Codreni people, reflecting on their customs, traditions, folklore, household practices, and traditional attire. Interwar literature presents the inhabitants of the Codrii Orheiului as cheerful by nature and very hospitable, courteous to others and to their own. The peasants are proud and generous at family celebrations, weddings, baptisms, etc., they are fond of farming and like to have the best field and as many cattle of all kinds as possible. In the summer, when working, many of them go barefoot, but on holidays or when they go to the fair or participate in some solemnity, they dress in dark woollen cloth garments and wear high

[1] Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi", Butuceni, Republica Moldova; suvacsuvac6@gmail.com.

CC BY NC SA

boots with nails in the soles. In winter, they wear clothes lined with sheepskin. The Codreni houses are built on a high raised foundation, so you always climb some steps, more or fewer, to enter the dwelling. Inside, there is a central vestibule that separates two or four rooms to the right and left. In front of the house and along its sides runs the porch, spacious and covered with an extended eave that extends forward. The walls are whitewashed with lime tinted in a soft bluish-white shade, sometimes decorated with floral motifs around the doors and windows.
Keywords: traditions; customs; folklore; celebration; Orhei.

.....

Asupra românilor din provincia românească Basarabia s-au scris nenumărate lucrări cu caracter istoric, geografic, etnologic etc., însă noi vom reflecta anumite aspecte ce țin de cotidianul oamenilor din Codrii Orheiului – zonă etnografică vastă, cu caracter profund și impact puternic asupra comunităților culturale. Ținem să menționăm că istoria locurilor a influențat puternic trăirile oamenilor care au avut de suferit odată cu anexarea de către Imperiul Rus, în 1812, a provinciei Basarabia. De atunci comunitățile sătești au fost împiedicate să promoveze tradițiile, obiceiurile, religia, limba și folclorul românesc. Manifestările de altă dată ce adunau laolaltă tot satul, de la copii la vârstnici, pentru o nuntă, pentru o șezătoare, o clacă, erau făcute pe ascuns, în liniște, de frica unor represiuni. Acest lucru nu schimbă însă caracterul omului, ci din contră, îi oferă oportunități să descopere noi forme de manifestare și promovare a culturii. Anul 1918 are o importanță colosală în istoria românilor. Cu un impact cultural profund și de durată în rândul oamenilor, modelând identitatea și viața culturală, a unit tradiții, obiceiuri, instituții și simboluri, cimentând o identitate națională puternică și durabilă.

În această perioadă apar lucrări românești sau sunt traduse, care scot în evidență elemente ale identității culturale, religiei românești, tradițiile și obiceiurile, folclorul, printre care:

– *Catechismul Necredinciosului*, traducere de Arhimandritul Galaction D. Cordun din Patriarhia României Mari, Șeful Serviciului Cultural al C.F.R. și Econ. Stravrofor I. Țincoca, profesor și conferențiar cultural al C.F.R., după P. Nilkes, București, Imprimeria Căilor Ferate Române (C.F.R.), 1926, unde se prezintă legătura religiei cu științele, cu școala, cu agricultura, cu cultura etc. (Catechismul 1926, p. 113–114).

– *Prohodul Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos,* din publicațiile fundației culturale „Principele Carol" București, 1927, lucrare în care se descrie viața lui Isus Hristos, impactul religiei asupra oamenilor, necesitatea de a crede în Hristos (Prohodul Domnului 1927, p. 17).

– *Printre clipe,* de Gina Sandri, București, Editura Literară a clasei școalelor, 1925, în care autoarea reflectă trăiri ale oamenilor, ipostaze ale vieții, rugăciune și clipe trăite (Sandri 1925, p. 18).

– *Carte de gramatică și compuneri pentru clasa a III-a primară,* de I. G. Bratu, fost învățător la Școala de aplicație a Societății pentru învățământul Poporului Român și revizor școlar al județului Ilfov, Institutor la Școala „Spiru Haret" din București și A. Ivanovici, Directorul Școlii Nr. 2 de băieți din București, Subdirector la Fundația culturală „Principele Carol", București, Editura Librăriei Socec & Co., Societate Anonimă, 1927, lucrare care a fost pusă la dispoziția copiilor din majoritatea provinciilor românești după Marea Unire, inclusiv în Basarabia, pentru a-i familiariza pe micuți și a-i învăța, pe lângă gramatică și compuneri, cultura de a trăi frumos, într-o familie în care se respectă tradițiile și obiceiurile, se pune accent pe casă și gospodărit, dar și a educa în spiritul valorilor (Bratu, Ivanovici 1927, p. 63).

– *Carte de compuneri și gramatică pentru clasa a V-a a școlilor primare*, întocmită în conformitate cu programa analitică din 1925 de N. Nicolăiescu, subadministrator al Casei Școalelor, G. Stoinescu, Inspector general al învățământului primar, Gr. Teodossiu, fost inspector școlar, Ediția a II-a, București, Editura Librăriei Socec & Co., Societate Anonimă, 1927, din care elevii învață inclusiv despre ocupațiile sătenilor în toate anotimpurile, locurile natale, dar și greutățile vieții precum foamea sau necazurile (Nicolăiescu, Stoinescu 1927, p. 31).

– *Teatru școlar și popular Volumul II*, Ilie I. Mirea, București, Editura „Cugetarea", 1939, unde se prezintă virtuțile omului, piese patriotice pentru neam, caracteristici ale diverselor etnii și cum să conlocuim prin teatru împreună (Mirea 1939, p. 125).

– *Sfaturi poporului. Cum să scape de greaua boală molipsitoare căreia îi zice TIF (Tifusul exantematic, Tifus de bătaie, Tifus de pete),* Inspectoratul sanitar al Basarabiei, București, Institutul de Arte Grafice „Luceafărul", 1919, lucrare destinată și adresată sătenilor moldoveni din Basarabia, care prezintă sfaturi, inclusiv populare, despre unele greutăți năpustite asupra oamenilor (Sfaturi poporului 1919, p. 22–23).

– *Satul meu*, de Victor Rakosi, traducere de Ion Constantinescu-Delabaia, București, Editura Carte românească, 1913, lucrare în care autorul descrie simplitatea vetrei sătești, a oamenilor simpli care își duc traiul chinuiți de griji și nevoi (Rakosi 1913, p. 114).

– *Lângă pământ, dramă, contra funcționarismului în 3 tablouri,* de Th. D. Sperantia, Ediția a II-a, București, Editura „Cartea românească" S.A., 1922, o lucrare de teatru sătesc, în care acțiunile se desfășoară la sat, cu personaje țărani, ce **condamnă funcționarismul** — o formă de alienare administrativă care transformă ființa umană într-un simplu „gest bureaucratic", fără dimensiune sufletească, autentică și creativă (Sperantia 1922, p. 41–42).

– *Fabula în literatura românească. Analogie și studiu. Partea a II-a,* de Gh. Cardaș, București, Tiparul „Oltenia", 1936. Autorul analizează evoluția fabulei în spațiul românesc, prezintă un set de fabule reprezentative, evidențiind influențele literaturii europene asupra acestui gen. Autorul face o comparație între fabuliști români și străini, punând accent pe analogiile tematice și stilistice. Studiul oferă exemple detaliate din operele marilor fabuliști români, precum Grigore Alexandrescu și Alecu Donici. Lucrarea contribuie la înțelegerea modului în care fabula a reflectat realitățile sociale și morale din diferite epoci (Cardaș 1936, p. 121).

– *Cuget clar,* Revistă de cultură și literatură pentru școli și tineret a Comisiunii bibliotecilor Casei Școalelor, Anul I-iu, n-le 21–24, București, 1928. Se descriu cântece basarabene, hora ca dans tradițional, basme, elemente din construcția caselor acum o sută – o sută cinci zeci de ani în comuna Baia (Folticeni) etc. (Cuget clar 1928, p. 354–355). Din cadrul Cântecelor basarabene prezente în lucrare, ne-a atras atenția unul în care se evidențiază frumusețea codrului și anume:

- Ce te legini, codrule,
Nici de ploaie, nici de vânt
Cu crengile la pământ?
- Voinicele, haiducele,
Nu mă legăn la pământ
Nici de ploaie nici de vânt,
Dar, de bat din rămurele,
Mă cutremur de durere,
Că vin poterele rele,
Cu pistoale și suliță
Să te ducă la temniță.
Codrule și mândru frate,
Gânduri grele nu te bată:
Să-mi usuc hangerele.
Ian ridică-ți poalele,
Să pălească soarele,
Să-mi usuce armele
(Cuget clar 1928, p. 315).

– *Țăranii, Volumul al III-lea. Pentru școalele urbane, o școală de băieți cu una de fete,* autor I. C. Luncan, Institutor Director, fost revizor școlar, București, Editura Librăriei H. Steinberg & Fiul, 1919. Autorul prezintă scene din viața satului, în care personaje se regăsesc țăranii, meseriașii și copiii. Totodată, ne relatează elemente de folclor, tradiții de sărbători, colinde etc. (Luncan 1919, p. 34).

– *Regiunea Codrilor Basarabiei. Monografie*, autoare Natalia Dăscălescu, Chișinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc", 1936. În lucrare, autoarea descrie oamenii din satele Codrilor, ca: „veseli din fire și foarte ospitalieri; cuviincioși față de alții și față de ai săi. Soția se adresează bărbatului cu expresia: mata, neata sau dumeta, prescurtat de la „Domnia-ta"; tot astfel, frații mai mici către cei mai mari, precum și neamurile între ele. Bărbații se ocupă cu treburile din afară și nu le place să se amestece în gospodăria interioară a casei, unde femeia are latitudinea să conducă totul; ea e supusă, ascultătoare și respectuoasă față de bărbat; la solemnități și biserică merge în urma lui. Oamenii sunt religioși și păstrează cu sfințenie obiceiurile creștine, respectând posturile, spovedania, împărtășenia cu sfintele Taine la Paști și Crăciun. Așa se explică rezistența lor înverșunată contra introducerii stilului nou în oficiarea slujbei religioase de sărbători" (Dăscălescu 1936, p. 72).

Țăranii sunt reprezentați ca mândri și darnici la solemnități familiale, nunți, botezuri etc. Sunt iubitori de gospodărie și le place să aibă cel mai bun ogor și cât mai multe vite de toate soiurile. Vara, la lucru, mulți dintre dânșii umblă fără încălțăminte; în zile de sărbătoare însă sau când se duc la târg ori participă la vreo solemnitate, se îmbracă cu haine închise de stofă și se încalță cu cizme înalte la turetci și bătute cu cuie la tălpi; iarna poartă haine căptușite cu blană de oaie; cei mai tineri și din apropierea orașului au luat de la ruși șapca, rubaha, un fel de cămașă colorată și unele jocuri, bătrânii însă au rămas la căciula tradițională, pe care-o poartă în toate anotimpurile și la cămașa de in sau cânepă. Femeile poartă rochii de cit sau de stofă, iar pentru iarnă au scurteică de lână. Pe cap poartă la sărbători șal de mătasă în culori vii sau de lână, iar în zile obișnuite se îmbrobodesc cu tulpan, ale cărui capete le trec pe sub bărbie și apoi le înoadă la ceafă pe deasupra; această modă este caracteristică moldovencelor (Dăscălescu 1936, p. 73).

Casele codrenilor care se găsesc în mare parte în satele județului Orhei (în perioada interbelică), acum administrativ – teritorial în mai multe raioane, sunt făcute pe postament ridicat, așa că întotdeauna urci scări cu mai multe sau mai puține trepte, ca să pătrunzi în locuință. Înăuntru este la mijloc o tindă, care desparte două sau patru camere pe dreapta și pe stânga. În fața casei și pe laturi este prispa sau cerdacul, larg și acoperit cu streașină, care se prelungește în față. Pereții sunt văruiți cu alb sinilit într-o fină nuanță albăstrie și peste care uneori se fac flori pe la uși și ferestre. Spre deosebire de cele moldovenești, casele bulgărești, nemțești și rusești sunt clădite de-a dreptul pe pământ, fără postament, fără prispe și cerdacuri, fără scări și stil, ele fac impresia unor lăzi uriașe dreptunghiulare, răsturnate cu fundul în sus și așezate una lângă alta, având un aspect dezolant. În afară de aceasta, la nemți, bulgari și găgăuzi nu se găsesc plante și pomi fructiferi sau decorativi, nici în ogradă, nici în grădină, care sunt neîngrădite sau, în cel mai

bun caz, împrejmuite cu piatră sau scânduri, pe când casele codrenilor moldoveni sunt înconjurate cu garduri solide de nuiele împletite frumos pe pari de stejar și acoperite cu streașină de spini sau paie; iar la intrare au porți, adeseori artistic lucrate, din lemn înflorit cu sculpturi (Dăscălescu 1936, p. 73).

Din datini și obiceiuri, codrenii se caracterizează prin tradiționalism și păstrarea cu sfințenie a datinilor străbune, a credinței, moralității și totodată a naivității, care stă la baza superstițiilor și crezurilor de tot felul. Aceste credințe, datini și obiceiuri sunt identice cu ale românilor de la dreapta Prutului, în special în satele județului Orhei (în perioada interbelică), ceea ce înseamnă că ei n-au lăsat să se piardă nimic, în curs de un veac de dominație străină, din tezaurul moștenit de la strămoși. Pentru a ne edifica, vom spicui câte ceva din datinile sărbătorilor și ale solemnităților familiale din diferite localități ale întregii regiuni:

Crăciunul. De Ignat, țăranii taie porcul, despre cel ce nu-l taie se zice, că nu așteaptă Crăciunul, dacă splina porcului va fi lungă, atunci și iarna va fi lungă (Pecistea–Orhei), dacă e groasă la mijloc, atunci și iarna va fi geroasă la mijlocul ei. În ajunul Crăciunului nu se mănâncă nimic până nu vine preotul cu ajunul, iar flăcăii și fetele postesc toată ziua spre a se căsători cu noroc (Ivancea și Otaci–Orhei). Masa are loc seara de ajun, cât mai târziu, ca să se căsătorească tinerii cât mai repede (Târșiței–Orhei). În noaptea de ajun se umblă cu colindul (Bașeuca–Orhei), se colindă cu steaua din ajunul Crăciunului până la Sf. Ion (Ivancea, Brânzeni, Otaci–Orhei). În prima zi de Crăciun nu se fac vizite, în afară de rude care se strâng la cel mai bătrân din familie și acolo, părinții, frații, surorile, finii, nașii, cumătrii petrec împreună (Seseni–Orhei), pe la casele gospodarilor umblă grupuri de muzicanți urându-le zile frumoase (Dăscălescu 1936, p. 73–74).

Anul Nou. În ajun seara umblă copiii cu plugușorul, iar mai târziu noaptea umblă flăcăii cu plugul cel mare, trăgând brazde prin omăt (Ustia–Orhei), adeseori urătorii umblă cu „căluțul" (un cap de cal din lemn), cu capra, buhaiul și cu personaje comice. Flăcăii iau colaci de la gospodari, iar fetele iau busuioc de la plugul flăcăilor, pe care-l poartă ziua și îl pun apoi în lăutoare să le crească părul mare (Brânzenii Vechi–Orhei). De anul nou se atârnă de un cui de perete bătut mai sus, un colac mare, toate fetele pe rând se urcă pe lopată și încearcă să ajungă colacul și să muște din el, în acest timp nu trebuie să râdă, nici să zâmbească, căci altfel, doi flăcăi le ung fețele cu funingine (Seseni–Orhei). Fetele iau trei fire de păr și le pun pe foc, dacă firele nu se sucesc, viitorul soț va fi bun, se umblă încet cu obiectele să nu se strice, căci orice stricăciune atrage răul pentru anul întreg. Fetele mari pornesc cu o legătură de busuioc în mână (Seseni–Orhei) sau cu mâinile goale, legate la ochi și ținându-se una de alta, numără nouă sau zece pari, iar pe ultimul îl leagă cu o ață sau basma spre a-l cunoaște a doua zi, dacă părul este noduros, ursitul va fi urât, dar bogat (Brânzenii Vechi–Orhei), dacă este lustruit,

ursitul va fi frumos, dar sărac (Bulăeşti–Orhei). În ziua de anul nou, grupuri de copii umblă cu semănatul, semănând cu grăunțe sau grâu pe cei din casă, urarea se face în proză: „sănătate Noului şi la anul cu sănătate" (Brânzenii Vechi–Orhei) sau în versuri; „să trăiți, să înfloriți, ca merii, ca perii, în mijlocul verii, ca toamna cea bogată de toate *ndestulată* și primesc colaci. Dacă va fi soare și frumos de anul nou, tot anul va fi îmbelşugat (Mârzeşti–Orhei), bolnav de vei fi, întreg anul vei boli (Ivancea–Orhei) (Dăscălescu 1936, p. 74–75).

Boboteaza și Sf. Ion. Lumea în ajun ia agheazmă de la biserică și o duce acasă, cu care stropește locuința, în timp ce se mușcă dintr-o plăcintă, restul de agheazmă se toarnă într-o fântână ca să fie apa curată. Fata iese afară cu capul descoperit și stă puțin; dacă intră în casă cu capul uscat, îi va fi bărbatul rău, iar dacă va fi capul umed, îi va fi bărbatul bun (Răspopeni–Orhei). Oamenii strigă tare „chiraleiza"; seara de Bobotează fetele topesc plumb și-l aruncă în apă pentru a-şi vedea ursitul (Seseni–Orhei).

Paștile. În prima zi de postul mare, care se numește „spolocania", se spală vasele și lingurile, chiar cele neîntrebuințate. Apa în care se spală e clocotită, iar obiectele de metal se trec prin para focului, spălarea vaselor se face și a doua zi de post. În Vinerea Mare se începe încrestarea ouălor (Târşiței–Orhei). De **Florii** oamenii se împodobesc cu ramuri de salcie, numărul mugurilor arată numărul anilor celor ce le poartă (Cobâlca–Orhei). Miercuri, în săptămâna mare, flăcăii iau câte un braț de paie și îi dau foc (Curteni–Orhei) sau iau o roată, o ung cu păcură și îi dau foc, apoi o aruncă din deal în vale (Cinişăuți–Orhei). Nu se lucrează la câmp arătură și semănătură miercurea sau vinerea de lângă Paşti, fiind zile reci, că nu va răsări sămânța (Dăscălescu, 1936, p. 76–77). În toate părțile e obiceiul să se vopsească ouăle, fata alege pe cel mai frumos și-l trimite flăcăului iubit: dacă acesta trimite oul înapoi, e semn că o iubește. Cozonacii și pasca se fac Joia Mare, dacă se coace pască cu brânză de vacă miercurea și vinerea, va pieri vaca (Samaşcani–Orhei). Lucrurile împrumutate se restituie, căci altfel nu va merge bine gospodăria (Seseni–Orhei). În noaptea Învierii, flăcăii fac foc mare, fie lângă biserică, fie la cimitir, la gospodărie, afară la câmp etc., și în unele părți aruncă tămâie în foc, să alunge necuratul (Ciocâlteni–Orhei). Slujba Învierii se termină în ziuă, gospodarii pleacă pe la casele lor, după ce au luat tămâie pentru cazuri de boală și țin aprinsă lumânarea până acasă (Parcani–Orhei), cu fumul de la lumânare fac semnul crucii în ușorul uşii și păstrează apoi lumânarea pentru a o aprinde în caz de furtună, grindină și alte nenorociri de peste an (Dăscălescu 1936, p. 76). Joia după Paşti femeile se duc cu pască pe la moaşele bătrâne din sat, nu se lucrează, nici nu se intră în vie, ca să nu bată piatra, mildiu şi seceta (Târşitei–Orhei). Paştele blajinilor se ține luni, după Duminica Tomei, când se duc cozonaci și ouă la cimitir și se fac panahide. Nu se mănâncă nimic până nu se dă ceva de pomană (Dereneu–Orhei).

De Sf. Treime flăcăii și fetele se duc la pădure și aduc tei acasă, cu care împodobesc interiorul casei, ferestrele, laița, icoanele, hambarul, fântâna etc. (Pecistea–Orhei). La 2 februarie, de Întâmpinarea Domnului, se dă de pomană la săraci. Cine lucrează la 10 februarie, de Sf. Haralambie, va boli greu (Cocorozeni–Orhei). De Sfinții Mucenici, la 9 martie, se fac patruzeci de sfinți din aluat unși cu miere și nuci și se vestește această sărbătoare prin focuri aprinse pe la miezul nopții prin diferite părți. În martie, Baba Dochia/Odochia își dezbracă cojoacele. În ziua de 17 martie, de Sf. Alexei, șerpii de pe lângă case fug și scapă locuințele de toate jivinele rele. De Buna Vestire se dă drumul păsărilor din colivii, să fie libere și să se întâlnească cu surorile lor, ce vin din alte țări. De Sf. Gheorghe, în ajun, duhurile rele ies și caută să facă rău oamenilor și vitelor, dar Sf. Gheorghe le zdrobește capul, ziua aceasta e vestită de flăcăi cu buciume și fluiere făcute din coajă de salcie, dacă flăcăii, care stau noaptea la câmp, văd a doua zi dimineața rouă multă în iarbă, înseamnă că vor fi sănătoși tot anul. La Sf. Neculae de vară, pe 9 mai, se fac praznice la biserică, cu colaci, vin, cozonaci și lapte acru (Seseni–Orhei). De Sf. Ilie, pe 20 iulie, cine va fi omorât de trăsnet, se va duce în rai; nu se mănâncă harbuz cu miezul roș, ci numai alb, ca să nu curgă sânge din trup peste an (Seseni–Orhei). La Sf. Maria Mare, pe 15 august, se aduc la biserică străchini cu mere, pere, poamă, colaci (Cobâlca–Orhei). De Tăierea Capului Sf. Ion Botezătorul, la 29 august, nu se taie harbuzul, ci se sfarmă cu pumnul; nici pe cuțit nu se pune mâna toată ziua (Bașeuca–Orhei); nu se bea vin roș, nici nu se mănâncă poamă roșie sau neagră, în genere, nimic de această culoare (Curteni–Orhei) (Dăscălescu 1936, p. 77–79).

Obiceiuri de naștere. Femeia însărcinată să nu mănânce multă slănină și să nu stea ghemuită, ca să nu-i fie copilul gros și urât (Ordășei–Orhei). Copilul e scăldat în apă cu frunze de brad și albuș de ou, ca să fie înalt ca bradul și plin ca oul (Ustia–Orhei). Cumătrul mare aprinde lumânarea de la botez în camera unde se face cumetria și unde sunt înșirate pe masă cărți, cereale, unelte de agricultură, baniț, pe ce va pune mâna copilul mai întâi, de acel lucru va avea noroc.

Nunta se face, de obicei, toamna, după culesul viilor și în câșlegile de iarnă. Cu două zile înainte de nuntă nașii poftesc la masă pe fini, mirele vine însoțit de un flăcău și mireasa de o fată. Aici li se dau linguri și furculițe, la care s-au făcut dinainte unele semne, după masă lingurile și furculițele sunt amestecate și tinerii sunt puși să le aleagă, dacă își nimerește fiecare tacâmul, vor trăi bine (Parcani–Orhei). Vorniceii se adună la mire și asistă la bărbieritul lui; mirele este bărbierit cu vin în loc de apă, iar lăutarii cântă: „Puse briciul să mă radă; unde-i mama să mă vadă?”. Vorniceii, totodată, se întrec în fuga calului, să anunțe miresei sosirea mirelui și rostesc conocării: „Bine v-am găsit horă frumoasă, care-i stolnicul din casă?” etc. În timpul gătirii miresei, lăutarii cântă: „Taci mireasă nu mai plânge; că la maică-ta te-i duce; când a face plopul mere și răchita vișinele”. Când mireasa

pleacă la mire, își ia iertăciune de la părinți, atunci un vornicel spune „iertăciunile”: „Iertarea păcatelor tocmește casa fiilor, iar blestemul părinților, risipește casa fiilor” etc. În ce privește zestrea fetei, câte un flăcău glumește cu strigări, ca aceasta: „Uiu, iu pe dealul gol, că mireasa n-are țol; că i-o face mirele, când a tunde câinele!” Când mireasa pășește în casa mirelui, un flăcău îi spune: „Plângi mireasă și suspină, că intri-n casă străină, și te-or bate fără milă și te-or mustra fără vină, căci cea milă de la soacră, ca un strug de poamă acră, iar mila de la bărbat, ca frunza de măr uscat” (Dăscălescu 1936, p. 79–80).

Moartea. Omul ține să moară cu lumânarea în mână, aprinsă, ori la cap, ca sufletul lui, ce-i ca un fel de flacără albastră sau ca un steag alb, să se urce la cer odată cu fumul lumânării (Parcani–Orhei). Se fac priveghiuri seara la mort, tinerii se joacă de-a busuiocul, de-a țigănașul, de-a nioașca și de-a toasca (Otaci–Orhei). Dacă mortul e dus la groapă cu carul cu boi, jugul se pune întors; înainte de a fi lăsat mortul în groapă, rudele iau ceva de la el, ca amintire, de exemplu, un fir de păr sau altceva (Ciocâlteni–Orhei), odată cu primii bulgări de pământ se aruncă și o batistă sau un șervet, ca să-i fie țărâna ușoară (Cobâlca–Orhei), ori un braț de flori, ca să-i miroase pe cea lume (Samșcani–Orhei) (Dăscălescu 1936, p. 80).

Cântece populare. Codrenii își iubesc țara, pământul și neamul lor, de aceea, oriunde îi poartă împrejurările și nevoile, fie în armată la muscali, fie în chip silnic peste graniță, ei doresc țara și o jelesc din toată inima, aducându-și mereu aminte de ea. În această duioasă poezie, Românul se vede părăsindu-și casa și ducându-se în Caucaz sau la război, tocmai la Port Arthur, unde zăcând rănit și sfârșindu-și zilele în singurătate, se gândește mai întâi la țărișoara lui, apoi la părinți și în al treilea rând la iubită, la frați și surori, este semnificativă această ierarhie de sentimente.

Nistrule cu apă rece,
M-am jurat că nu te-oi trece;
Te-am trecut pe jumătate,
Mă plângea maica de moarte;
Te-am trecut Nistrule tot,
Mă plângea maica că-s mort.
(Otaci–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 81).

Trecerea Nistrului, pentru moldoveni, era tot așa de dureroasă ca și moartea.

Trenișor cu șase roate
Nu mă duce prea departe,
Că n'am tată să mă cate;
Mama-i slabă și nu poate.
Am surori, da-s mititele

Nu știu drumurile mele;
Am o soră și-i mai mare
Dar nu știe a mea cărare.
(Otaci–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 82).

Cucule pasăre mândră
Du-te la codru și cântă.
Pe cine-i avea mânie
Blestemă-l, străin să tie!
Că nu e mai mare boală,
Ca străin în altă țară,
Și nu-ți trebuie un alt nume,
Decât ca străin în lume.
(Cobâlca–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 83).

În aceste poezii, culese din întreaga regiune a Codrilor, și în multe altele la fel, e oglindită toată istoria de jertfă și suferință a moldovenilor codreni. Rupți de la sânul patriei lor, despărțiți odată cu hotarul Prutului de părinții, frații, surorile, neamurile lor și de vechea țară, deștărați din Basarabia, pe meleaguri străine, siliți să se ducă la oaste în toate colțurile Rusiei imense și să facă armată într-o limbă și într-un mediu cu totul străin, obligați să se prosterneze înaintea tuturor veneticilor și a cinovnicilor ruși de orice speță, codrenii își cântă jalea în doinele lor, păstrând încă nădejdea, că odată și odată vor fi iarăși ca odinioară:

„Tot Români unde te uiți
Dela mare pân' la munți;
Dela Nistru pân' la Mare
Dela Dunăre la vale".

Dar iubirea eternă omenească nu se poate să nu le încălzească inimile, ca și razele binefăcătoare ale soarelui de primăvară.

Strigături la horă. Românul codrenean este vesel din fire, sarcastic fără răutate, atacând cu fină ironie slăbiciunile altora, aceasta se vede mai cu seamă din strigăturile de la horă, pe care le chiuie cu voioșie. El râde de omul bețiv și leneș, care nu are grijă nici de animalele de lângă casă.

Despre nevasta urâtă:

Lelița cu nasul lung
Duce mâncare la plug;

Intre ochi și'ntre urechi,
Duce oala cu curechi,
Iar în vârful nasului
Duce dor bărbatului.
(Trifești–Orhei) (Dăscălescu 1936, p. 88).

Cum iau în batjocură flăcăii mai mari pe băitanii, mai mici, care tocmai au ieșit la horă și încă nu știu să joace bine sau nu-i vor fetele, din care cauză reazimă gardul:

Hai la joc, la joc băeți,
Care vreți, care puteți:
Care nu, mai rămâneți,
Rezemați pe sub pereți,
Ca purceii la coteț.
(Trifești–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 89).

Despre femeia bețivă, care nu-i de nici-o treabă:

La prăşit şi la cosit
Nevasta s-a ,nbolnăvit;
Iar acuma, la băut,
Bogdaproste, i-a trecut.
(Poiana–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 90).

Despre omul perfid și oportunist, care pentru folosul lui este în stare să se pună bine chiar și cu rușii și în care nu poți avea încredere:

Drag mi-i omul cel bălan,
Că-i și Rus și Moldovean.
(Brânzenii Vechi–Orhei).

Despre bătrânii care o fac pe grozavii, amestecându-se la joc cu flăcăii și cu bărbații viguroși:

Frunză verde baraboi
Hai la joc picioare moi;
Eu vă joc să vă-ndreptați,
Voi mai tare vă strâmbați.
(Alcedar–Orhei).

Unul care-şi bate joc de cei angajaţi să se căsătorească şi care joacă numai cu mireasa lor:

Joacă fete, măi băiete,
Că dacă, te-i insura
Ai juca urâta ta.

Un flăcău chiabur râde de altul mai sărac şi care încearcă să-i facă concurenţă în dragoste, uitându-se la aceeaşi fată, pe care o iubeşte chiaburul:

Arde tocu-n dărmătură,
Is sărac şi n-am trăsură.
Am o coajă de bostan
Am să-mi fac un şaraban;
Şi-am şi-un săcuşor de ciapă,
Am să-l vând să-mi iau o iapă;
Şi-am să mi-o hrănesc cu orz
Şi cu paie de ovăz;
Şi pe ea când m-oi sui
Toţi câinii or hamăi.
(Lalova–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 91).

Descântece

De urât:

Sănătate, lume nouă;
Sănătos m-ai găsit, sănătos să mă lepezi
Care-a li ursita mea de la Dumnezeu,
S-o visez la noapte eu.
De voi avea noroc pe lume,
Să mă visez la masă stând
Şi prin iarbă umblând;
lar de n-oi avea noroc pe lume,
Să mă visez la toc şezând
Şi cărbuni stângând.
(Lalova–Orhei)
(Dăscălescu 1936, p. 92).

Ghicitori

Pe sub ghiaţă, pe sub aţă,
Trece-o raţă cântăreaţă –
Suveica
(Samaşcani–Orhei)

Proverbe. Înțelepciunea și filosofia practică a poporului, scoasă din experiență îndelungată, se cristalizează în câteva cuvinte.

Fratele de cruce, când te vede tuge;
Fratele de sânge, când te vede plânge.
(Mârzești–Orhei)
(Dăscălescu, 1936, p. 92–93).

Astfel de maxime se găsesc în mare număr și ele exprimă adevăruri veșnice.

În concluzie, confirmăm trăsăturile identitare și culturale ale oamenilor din Codrii Orheiului. Pe lângă baza de cultură materială existentă în regiune, oamenii păstrează obiceiurile, datinile, credința și iubirea față de țară. Făcând trimitere la toate împrejurările vitrege în care s-au găsit de-a lungul vremii oamenii din acest spațiu, ei au știut să-și demonstreze în mod strălucit puterea de rezistență și spiritul de conservare pentru cultură, pentru românitate și cultul frumosului. Regiunea Codrilor Orheiului reprezintă un spațiu unde tradițiile, obiceiurile și folclorul s-au păstrat de-a lungul secolelor. În această regiune, sărbătorile populare și religioase sunt celebrate cu ritualuri străvechi, reflectând un profund spirit comunitar și ospitalitate specifică zonei.

Bibliografie

Cardaș 1936: Gh. Cardaș, *Fabula în literatura românească. Analogie și studiu. Partea a II-a,* București, 1936.

Catechismul 1926: *Catechismul Necredinciosului*, traducere de Arhimandritul Galaction D. Cordun din Patriarhia României Mari, Șeful Serviciului Cultural al C.F.R. și Econ. Stravrofor I. Țincoca, profesor și conferențiar cultural al C.F.R., după P. Nilkes, București, 1926.

Cuget clar 1928: *Cuget clar,* Revistă de cultură și literatură pentru școli și tineret a Comisiunii bibliotecilor Casei Școalelor, Anul I-iu, n-le 21–24, București, 1928.

Bratu, Ivanovici 1927: I. G. Bratu, A. Ivanovici, *Carte de gramatică și compuneri pentru clasa a III-a primară,* București, 1927.

Dăscălescu 1936: N. Dăscălescu, *Regiunea Codrilor Basarabiei. Monografie*, Chișinău, 1936.

Lucan 1919: I. C. Lucan, *Țăranii, Volumul al III-lea. Pentru școalele urbane, o școală de băieți cu una de fete*, București, 1919.

Mirea 1939: I. I. Mirea, *Teatru școlar și popular, Volumul II*, București, 1939.

Nicolăiescu, Stoinescu 1927: N. Nicolăiescu, G. Stoinescu, *Carte de compuneri și gramatică pentru clasa a V-a a școlilor primare*, întocmită în conformitate cu programa analitică din 1925, București, 1927.

Prohodul Domnului 1927: *Prohodul Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos,* București, 1927.

Rakosi 1913: V. Rakosi, *Satul meu*, traducere de Ion Constantinescu-Delabaia, București, 1913.

Sandri 1925: G. Sandri, *Printre clipe,* București, 1925.

Sfaturi poporului 1919: *Sfaturi poporului. Cum să scape de greaua boală molipsitoare căreia îi zice TIF (Tifusul exantematic, Tifus de bătaie, Tifus de pete),* Inspectoratul sanitar al Basarabiei, Institutul de Arte Grafice „Luceafărul", București, 1919.

Sperantia 1922: Th. D. Sperantia, *Lângă pământ, dramă, contra funcționarismului în 3 tablouri,* Ediția a II-a, București, 1922.